

Tej és tejtermékek

Világ- és európai piaci tendenciák

A tejtermékek világkereskedelmét meghatározó országok közül a tejtermelés 2018-ban Új-Zélandon 2 százalékkal, az USA-ban és az EU-ban egyaránt 1 százalékkal nőtt, míg Ausztráliában 2 százalékkal csökkent az előző évihez képest. Romániában 8 százalékkal, Írországban 3 százalékkal, Dániában, Csehországban, Németországban és Lengyelországban egyaránt 2 százalékkal, Olaszországban 1 százalékkal emelkedett, az Egyesült Királyságban és Franciaországban stagnált, míg Ausztriában, Szlovákiában és Szlovéniában egyaránt 1 százalékkal, Hollandiában 3 százalékkal, Horvátországban 5 százalékkal csökkent. Írországban 2014 óta folyamatosan magas éves növekedési ütem figyelhető meg, ami négy év alatt a tejtermelés 2 millió tonnás bővülését eredményezte (ZMB, 2019a). Az USDA (2018d) szerint a globális tejkinálat növekedése 2 százalék körüli lehet 2019-ben: Argentínában és Indiában egyaránt 5 százalékkal, Braziliában 2 százalékkal, Oroszországban, az Európai Unióban és az USA-ban 1 százalékkal nőhet, Új-Zélandon stagnálhat, míg Ausztráliában és Kínában egyaránt 1 százalékkal csökkenhet a kibocsátás.

Az USDA (2018d) szerint a vaj globális termelése 3 százalékkal, a sajté 2 százalékkal nőtt, míg a sovány és a teljes tejpore stagnált 2018-ban az előző évihez viszonyítva. Az unióban a savanyított tejtermékek termelése 1 százalékkal nőtt, a sajté és a vajé stagnált, míg a közvetlen fogyasztású tejszíné 1 százalékkal, a sovány tejpore 2 százalékkal, a folyadéktejé 3 százalékkal, a sűrített tejé 4 százalékkal, a tejszíné, a teljes és a részben fölözött tejpore 5 százalékkal csökkent (EC, 2019f). Az USDA (2018d) szerint a vaj és a sovány tejpore globális termelése egyaránt 3 százalékkal, a sajté, illetve a teljes tejpore 1-1 százalékkal emelkedhet 2019-ben az előző évihez viszonyítva. Az EU-ban a sajt termelése 2 százalékkal, a vajé 1 százalékkal nőhet, a sovány tejpore és a friss tejtermékek stagnálhat, míg a teljes tejpore 1 százalékkal csökkenhet ugyanekkor (EC, 2018b).

Az unióban a vaj intervenció készlete 2010 októberére, a magántárolási készlete 2017 júniusa, a sajt magántárolási készlete 2017 áprilisa, a sovány tejpore magántárolási készlete 2018 áprilisa óta üres. A bizottság 2018. február óta a vaj és a sajt készletére vonatkozóan információt nem tett közzé. A sovány tejpore intervenció készlete 2018 decemberében 175 803 ezer tonna volt. Az Európai Bizottság 2015 és 2017 között összesen 380 ezer tonna sovány tejpore vásárolt fel

állami intervenció keretében a piac stabilizálása és a termelők jövedelmének növelése céljából. A bizottság 2016 végétől kezdve havi, majd kéthavi nyilvános pályázati felhívások sorozatával, fokozatosan vezette vissza e terméket a piacra, 2019. január 22-éig a készletek 99 százaléka elkelt, így az eredeti 380 ezer tonnás soványtejpore-készletből mintegy 4 ezer tonna maradt. A vaj és a sovány tejpore intervenció készlete várhatóan üres lesz 2019 végén (EC, 2018b). Az USA-ban a sajt 2018. decemberi zárókészlete 5 százalékkal, a vajé 6 százalékkal nőtt (USDA, 2018e, 2019e), míg a sovány tejpore 14 százalékkal csökkent az egy évvel korábbihoz képest (USDA, 2019f).

A sajt globális kereskedelme stagnált, a vaj és vajolajé, továbbá a teljes tejpore egyaránt 6 százalékkal, a sovány tejpore 7 százalékkal nőtt 2018-ban az előző évihez képest (ZuivelNL, 2019). Az unió a harmadik országokba 7 százalékkal több sovány tejpore szállított, a sajt kivitele stagnált, míg a vajé 7 százalékkal, a teljes tejpore 15 százalékkal csökkent 2018-ban az előző évihez képest (EC, 2019g). A ZMB (2019b) szerint a sovány tejpore harmadik országba irányuló kivitele történelmi rekordot döntött, míg a vajé és vajolajé vajegyenértékre átszámítva négy éve, a teljes tejpore 1978 óta nem volt ilyen alacsony. Az EC (2018b) szerint az EU harmadik országokba irányuló soványtejpore-kivitele 12 százalékkal, a sajté 2 százalékkal nőhet, a vajé és a savanyított tejtermékek stagnálhat, a teljes tejpore 1 százalékkal csökkenhet 2019-ben az előző évihez képest.

A globális tejtermékimport nem annyira koncentrált, mint az export, a legnagyobb tejtermékimportőrök a világkereskedelem kevesebb mint felét adják. Az USDA (2018d) szerint Oroszország sajtbehozatala 2 százalékkal csökkenhet, míg Japáné 3 százalékkal emelkedhet, Oroszország és Mexikó vajimportja stagnálhat, Kína soványtejpore-beszállítása 10 százalékkal, Mexikóé 6 százalékkal emelkedhet, Kína teljes tejpore-importja 9 százalékkal, Algériáé 4 százalékkal nőhet 2019-ben az egy évvel korábbihoz viszonyítva.

Az EC (2018a) szerint a világpiacon a folyadéktej iránti kereslet középtávon erős maradhat, különösen Kína részéről, ahol az import a belpiaci termelést egészíti ki. Az unió folyadéktejexportja 2030-ra tovább emelkedhet, és megerősödhet a közösség nettó exportőri pozíciója. A világpiacon a magasabb hozzáadott értékű (organikus, földrajzi eredetvédelemű) termékek, különösen a sajtok iránti kereslet is fokozódhat, e termékekből a közösség komparatív előnnyel rendelkezik. Az unió tejtermékexportjának mennyisége évente 2 százalékkal, az export értéke ennél nagyobb mérték-

ben, évente 4 százalékkal nőhet a vizsgált időszakban. Az elmúlt években a természetes termékek irányába történő eltolódás miatt nőtt a vaj és a vajolaj globális és uniós felhasználása, ezért jelentősen megemelkedett a tejszír ára. A közösség vajtermelése évente 0,9 százalékkal nőhet 2030-ig. Az unió sajt kivitele a következő évtizedben várhatóan 3,3 százalékkal nő évente, és az időszak végére megközelítheti az 1,2 millió tonnát (EC, 2018a).

A sovány tejszír világszerte kereskedelme 2008 és 2018 között a kétszeresére emelkedett, 2018-ban 2,5 millió tonna körül alakult. Az EC (2018a) szerint az unió az USA-val együtt várhatóan a világ legnagyobb exportőre marad a 2018–2030 közötti időszakban. A kereslet élénkülése miatt a közösség soványtejszír-termelése 2030-ban elérheti az 1,82 millió tonnát, ami 18 százalékkal haladna meg a 2018. évi mennyiséget.

Az unió teljestejszír-termelésére kedvezőtlenül hat Új-Zéland és Dél-Amerika növekvő világszerte versenye, ezért a közösség teljestejszír-termelése – elősorban a belső kereslet élénkülése miatt – várhatóan 0,5 százalékkal nő évente. A közösség 2030-ban előreláthatóan a 2018. évihez hasonló mennyiségű teljes tejszírt helyez el a világszerte, ugyanis az export növekedését lassítja, hogy a teljes tejszírt sovány tejszírral és pálmajjal helyettesítik a feldolgozók (EC, 2018a).

Magyarországi piaci tendenciák

Kínálat

A KSH adatai szerint Magyarország tehénállománya 403 ezer egyed volt 2018. december 1-jén, 2 százalékkal nőtt egy év alatt. Az Észak-Alföldön 23, a Dél-Alföldön 20, Közép-, Nyugat- és Dél-Dunántúlon egyaránt 13, Észak-Magyarországon 11, Közép-Magyarországon 7 százalékát tartották az állományoknak. A tehének 52 százalékát a tejhasznú, 41 százalékát a húshasznú, 7 százalékát a kettős hasznosítású fajták adták. A húshasznú tehének száma egy év alatt 9 százalékkal 164 ezer egyedre nőtt, a tejhasznúaké 208 ezer egyedre stagnált, míg a kettős hasznosításúaké 15 százalékkal 31 ezer egyedre csökkent. A tejhasznú tehének 82 százalékát (170 ezer egyed) a gazdasági szervezetek, 18 százalékát (38 ezer egyed) az egyéni gazdaságok tartották. A gazdasági szervezetek tejhasznú tehénállománya nem változott egy év alatt, míg az egyéni gazdaságoké 1 százalékkal csökkent.

A kínálatot a hazai tej és tejtermékek mellett évről évre növekvő mértékben importtermékek egészítik ki. A sajt és túró termékcsoport behozatala 8 százalékkal, a savanyított tejtermékeké és a tejsavóé egyaránt 3 százalékkal nőtt, míg a vaj és vajkrém termékcsoporté

10 százalékkal, a dobozos tejé 19 százalékkal csökkent 2018-ban az előző évihez képest. A sajt és a túró fele Németországból, ötöde Lengyelországból származott. Lengyelországból 16 százalékkal és Németországból 4 százalékkal több sajt érkezett Magyarországra a megfigyelt időszakban.

Bel- és külszíni értékesítés

A NAIK AKI PÁIR adatai szerint a nyerstej felvásárlása 2018-ban 1 százalékkal nőtt az előző évihez viszonyítva. A felvásárolt nyerstej fehérjetartalma nem változott, míg a zsírtartalma 0,01 százalékponttal javult egy év alatt (fehérje: 3,31 százalék, zsír: 3,75 százalék).

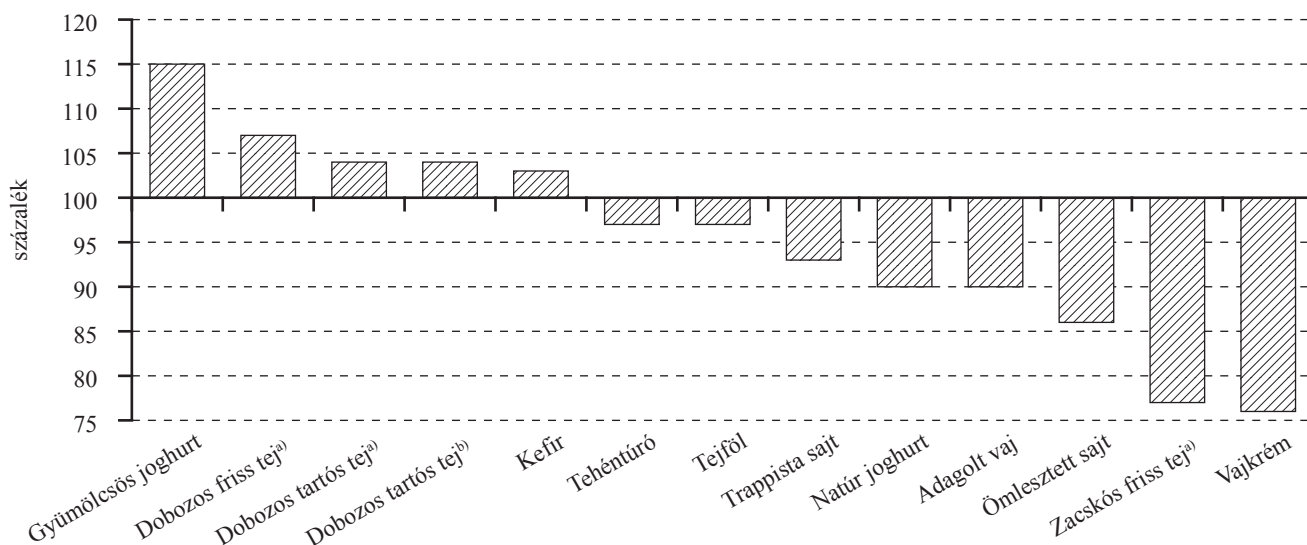
A KSH adatai szerint a teljes nyerstej exportja 16 százalékkal csökkent 2018-ban az előző évihez képest. A kivitel 35 százaléka Romániába, 16 százaléka Olaszországba, 15 százaléka Horvátországba, 8 százaléka Szlovéniába került. A kivitel Szlovéniába 38 százalékkal nőtt, Romániába stagnált, míg Horvátországba 17 százalékkal, Olaszországba 34 százalékkal csökkent. A fölözött nyerstej kiszállítása 10 százalékkal nőtt a megfigyelt időszakban, amelynek 23 százaléka Lengyelországba, 18 százaléka Olaszországba, 15 százaléka Hollandiába, 13 százaléka Németországba, 11-11 százaléka Horvátországba és Szerbiába került. A fölözött nyerstej kivitele Lengyelországba a négyszeresére, Németországba csaknem a háromszorosára, Hollandiába 65 százalékkal, Szerbiába 47 százalékkal nőtt, míg Horvátországba 19 százalékkal, Olaszországba pedig 44 százalékkal csökkent. A teljes nyerstej behozatala 66 százalékkal emelkedett, amelynek 56 százaléka Szlovákiából származott. A sűrített vagy édesített tej és tejszín importja 18 százalékkal volt több 2018-ban az egy évvel korábbinál.

A KSH adatai szerint a tejtermékek ipari értékesítése 0,5 százalékkal, exportértékesítése 2,8 százalékkal csökkent, míg a belföldi értékesítése 0,2 százalékkal nőtt 2018-ban az egy évvel korábbihoz viszonyítva.

A NAIK AKI PÁIR adatai szerint a hazai gyártású gyümölcsös joghurt belföldi értékesítése 15 százalékkal, a 2,8 százalékos zsírtartalmú dobozos friss tejé 7 százalékkal, az 1,5 és a 2,8 százalékos zsírtartalmú dobozos tartós tejé egyaránt 4 százalékkal, a kefiré 3 százalékkal nőtt, ugyanakkor a tehéntúróé és a tejfölé egyaránt 3 százalékkal, a trappista sajté 7 százalékkal, a natúr joghurté és az adagolt vajé egyaránt 10 százalékkal, az ömlesztett sajté 14 százalékkal, a 2,8 százalékos zsírtartalmú zacskós friss tejé 23 százalékkal, a vajkrémé 24 százalékkal csökkent 2018-ban az előző évihez képest (22. ábra).

A tejsavó kivitele 7 százalékkal, a savanyított tejtermékeké 6 százalékkal, a sajt és túró termékcsoporté 5 százalékkal, a vaj és vajkrém termékcsoporté 3 százalékkal, a dobozos tejé 1 százalékkal bővült 2018-ban

22. ábra: Néhány tejtermék belföldi értékesítésének változása 2018-ban (2017=100)

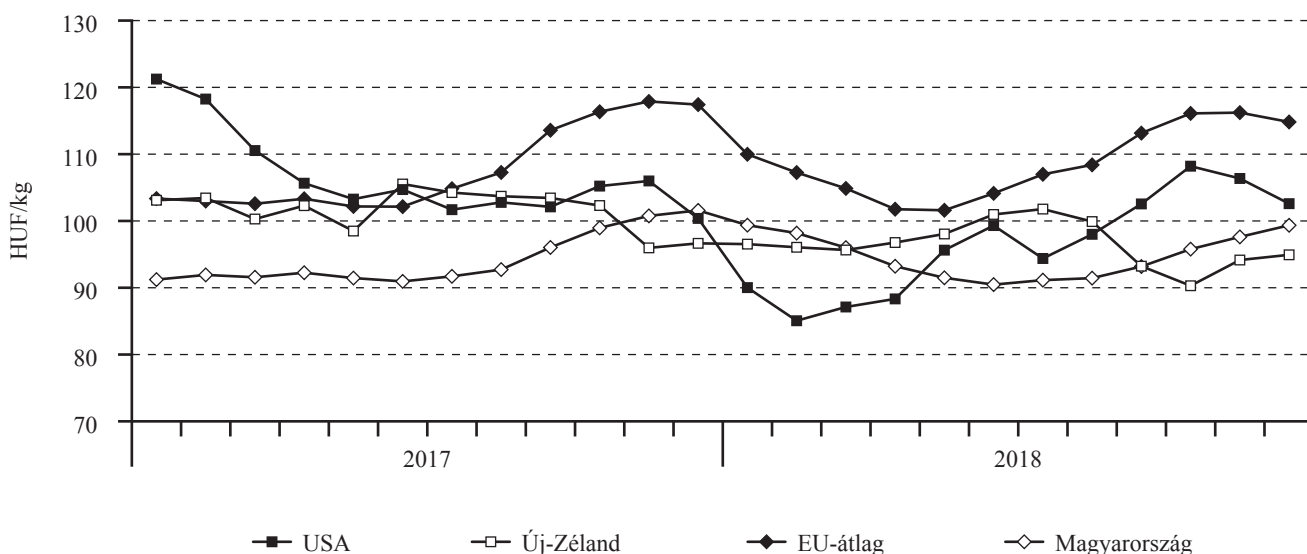

^{a)} 2,8 százalékos zsírtartalom.

^{b)} 1,5 százalékos zsírtartalom.

Forrás: NAIK AKI PÁIR

23. ábra: A nyerstej termelői ára a világon (2017–2018)

Forrás: USDA, LTO, Európai Bizottság, NAIK AKI PÁIR

az egy évvel korábbihoz viszonyítva (14. melléklet). A savanyított tejtermékek kivitelének 85 százaléka Romániába irányult, ahova 14 százalékkal nagyobb mennyiséget szállítottak ki. A sajt és túró 26 százaléka Olaszországba, 16 százaléka Libanonba, 12 százaléka Romániába, 7 százaléka Irakba, 5 százaléka Szlovákiába, 4-4 százaléka Jordániába, Németországba és Szaúd-Arábiába irányult. Németországba 59 százalékkal, Olaszországba 29 százalékkal, Libanonba 13 százalékkal, Szlovákiába 4 százalékkal, Romániába 3 százalékkal több, míg Szaúd-Arábiába 17 százalékkal, Jordániába 34 százalékkal, Irakba 36 százalékkal kevesebb sajt és túró került. Magyarország tej- és

tejtermék-külkereskedelmi egyenlege negatív maradt 2018-ban, értékben 21 százalékkal romlott, mivel az export árbevétele kisebb mértékben nőtt (+4 százalék), mint az import értéke (+7 százalék).

A piaci árak tendenciája

A nyerstej ára Magyarországon 2018-ban 1 százalékkal emelkedett (15. melléklet), míg az Európai Unióban 2 százalékkal, Új-Zélandon és az USA-ban egyaránt 8 százalékkal csökkent a 2017. évihez képest

(23. ábra). Magyarországon 2017. január és június között 9 százalékkal csökkent, majd decemberig 10 százalékkal nőtt a nyerstej ára. Az Európai Unióban január és május között 10 százalékkal csökkent, majd novemberig 12 százalékkal emelkedett, míg decemberben 1 százalékkal csökkent a nyerstej ára. A januári 11 százalékról decemberre 16 százalékra nőtt az uniós és a hazai ár közötti különbség.

A Ministry for Primary Industries (2018) szerint Új-Zélandon a nyerstej szárazanyag-tartalomra vonatkozó ára osztalékkal együtt a 2018/2019. gazdasági évben (június–május) 5 százalékkal csökkent az előző szezonhoz képest. Az USA-ban a nyerstej ára 2019-ben 6 százalékkal emelkedhet az egy évvel korábbihoz viszonyítva (USDA, 2019g).

A kínálati piac hatására a tejtermékek világpiaci ára csökkent 2018-ban: a vajé (FOB Óceánia) 9 százalékkal, a sajté 5 százalékkal, a sovány és a teljes tejpore egyaránt 3 százalékkal.

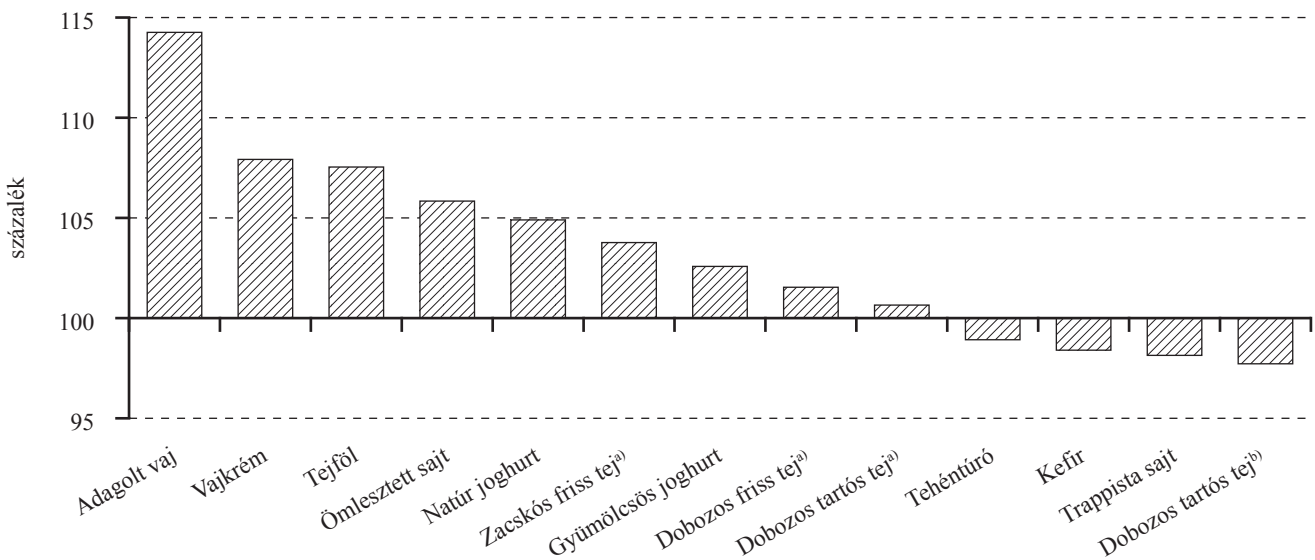
A tejágazat összes támogatása 22 százalékkal 51,2 milliárd forintra nőtt, amit elsősorban a termeléshez kötött tejhasznútehén-támogatás 88 százalékkal 27,7 milliárd forintra, valamint a Vidékfejlesztési Programból finanszírozott tejágazat szerkezetátalakítását kísérő állatjóléti támogatás 48 százalékkal 8,3

milliárd forintra történő emelkedése eredményezett. A 46,9 milliárd forint termeléshez kötött támogatás közel 60 százalékát a tejhasznútehéntartás-támogatásra fizették ki. Az iskolatejprogram támogatása 9 százalékkal 3,7 milliárd forintra csökkent (AKI, 2019).

A NAIK AKI PÁIR adatai szerint a vizsgálatba vont tej és tejtermékek feldolgozói értékesítési ára 2018-ban átlagosan 2 százalékkal volt magasabb a 2017. évinél (16. melléklet). Az adagolt vaj feldolgozói értékesítési ára 14 százalékkal, a vajkrém és a tejfölé egyaránt 8 százalékkal, az ömlesztett sajté 6 százalékkal, a natúr joghurté 5 százalékkal, a 2,8 százalékos zacskós friss tejé 4 százalékkal, a gyümölcsös joghurté 3 százalékkal, a 2,8 százalékos zsírtartalmú dobozos friss tejé 2 százalékkal, a 2,8 százalékos zsírtartalmú dobozos tartós tejé 1 százalékkal nőtt, míg a tehéntúróé 1 százalékkal, a kefiré, a trappista sajté és az 1,5 százalékos zsírtartalmú dobozos tartós tejé egyaránt 2 százalékkal csökkent 2018-ban az előző évihez viszonyítva (24. ábra).

A KSH adatai szerint a trappista sajt fogyasztói ára áfa nélkül 1 százalékkal nőtt a vizsgált időszakban. A folyadéktej módszertana 2018-tól megváltozott, a pasztörözött tej helyett az ESL (hosszan friss) tej árát figyelik meg, így a változás nem számítható ki.

24. ábra: Néhány tejtermék feldolgozói értékesítési árának változása 2018-ban (2017=100)

^{a)} 2,8 százalékos zsírtartalom.

^{b)} 1,5 százalékos zsírtartalom.

Forrás: NAIK AKI PÁIR